

УДК 332.1+336.6

Косова Т. Д., д-р екон. наук, проф.

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: mentor_ua@mail.ru

Стеблянко І. О., канд. екон. наук, доц.

Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпропетровськ, Україна, e-mail: irinast23@mail.ru

ФІНАНСОВА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЕФЕКТИ МАСШТАБУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗТАШУВАННЯ

Kosova T. D., Dr. Sci. (Econ.), Prof.,

Donetsk National University of Economics and
Trade named after Mykhaylo Tugan-Baranovskiy,
Krivoy Rog, Ukraine, e-mail: mentor_ua@mail.ru

Steblianko I. O., Cand. Sci. (Econ)

Dnipropetrovsk national university Oles Honchar,
Dnipropetrovsk, Ukraine, e-mail: irinast23@mail.ru

FINANCIAL EFFECTIVENESS OF UKRAINIAN ENTERPRISES: THE EFFECTS OF SCALE AND GEOGRAPHICAL LOCATION

***Мета.** Удосконалення методичного підходу до оцінки фінансової результативності українських підприємств із погляду масштабів їх діяльності та територіального розташування, а також його апробація.*

***Методика.** У процесі дослідження використано такі методи: теоретичне узагальнення і порівняння, аналіз і синтез, табличну візуалізацію, ренкінги, оцінку динаміки і структури, матричний підхід.*

***Результати.** Проаналізовано дискусійні підходи до теоретичних аспектів оцінки фінансової результативності, проведено її порівняння з теорією фінансової ефективності. Надано критичну оцінку поглядів учених, які відстоюють важливість фінансового контролю і фінансового контролінгу для досягнення вказаних критеріїв. Систематизовано методичні підходи до оцінки фінансової результативності підприємств на основі індикаторів фінансового ринку, нечіткої логіки, моделювання економічної поведінки.*

Обґрунтовано методичний підхід до оцінки фінансової результативності українських підприємств із погляду масштабів їх діяльності та територіального розташування, проведено його апробацію на основі офіційних даних сайту Державної служби статистики України. Аналітичні висновки проведеного дослідження зводяться до такого: значна концентрація фінансових результатів в окремих регіонах України, особливо в м. Києві; наявність системної кризи фінансів суб'єктів господарювання у 2014 р., яка проявляється в негативній динаміці та збитковості підприємств усіх регіонів і розмірів без винятку; наявність абсолютного потенціалу зростання великих та середніх підприємств і відносного потенціалу росту малих і мікропідприємств.

***Наукова новизна.** Основний науковий результат статті полягає в удосконаленні методичного підходу до оцінки фінансової результативності українських підприємств, який враховує ефекти їх масштабу й територіального розташування та*

передбачає такі етапи: ренкінгування фінансових результатів за регіонами, суміщене з оцінкою динаміки і структури; оцінку структури фінансового результату за розміром підприємств України в динаміці за абсолютними й відносними показниками; побудову матриці суміщеного ефекту розміру і територіального розташування підприємств України; підсумкову оцінку отриманих результатів.

Практична значимість. *Отримані результати спрямовані на активізацію податкових механізмів, інструментів санації та банкрутства, розробки державних і регіональних програм, які стимулюватимуть перехід суб'єктів господарювання до беззбиткової роботи й вирівнювання територіального економічного розвитку, а також синтез потенціалів великих і малих підприємств.*

Ключові слова: *фінансова результативність, українські підприємства, ефект, масштаб, територіальне розташування.*

Постановка проблеми. Нині Україна переживає складну соціально-економічну кризу, однією з ознак якої на макроекономічному рівні у 2014 р. є скорочення індексів фізичного обсягу сукупного валового внутрішнього продукту в цінах попереднього року на 6,8 % порівняно з 2013 р. За цих обставин актуальним є аналіз фінансової результативності українських підприємств як первинного джерела генерації валового регіонального продукту в розрізі їх поділу за ефектом масштабу на великі, середні й малі підприємства, у тому числі мікропідприємства.

Сучасна економічна література містить значну кількість підходів до визначення результативності діяльності підприємств [1, с. 7]. При цьому рівень результативності може визначатись на підставі різних показників фінансово-економічних результатів. Теорія результативності, відокремлена від ефективності, уперше виникла в зарубіжній економічній теорії ще наприкінці ХХ ст. і зводиться до того, що фінансово-економічний результат характеризує головні стратегічні цілі підприємства, однією з яких є отримання прибутку.

У працях сучасних вітчизняних учених також зазначається, що головною метою фінансової діяльності підприємства є отримання прибутків шляхом збільшення обсягів виробництва й реалізації продукції, нарощування власного капіталу та забезпечення стійкого фінансового стану [2, с. 171]. Для цього необхідно постійно підтримувати платоспроможність і рентабельність підприємства, а також оптимальну структуру активу та пасиву балансу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової результативності й ефективності функціонування підприємств обговорюються в працях багатьох учених. І. В. Непран і О. М. Дем'яненко вказують на важливість фінансового контролю й фінансового контролінгу для досягнення вказаних критеріїв [3, с. 6]. Вони зауважують, що організація та функціонування чіткої системи фінансового контролю – це обов'язковий елемент управління, а його вдосконалення повинне здійснюватися як складова загальної системи заходів щодо забезпечення раціональності в процесі формування, розподілу, використання активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів правовідносин. Фінансовий контролінг є одним з етапів, що мають надзвичайно великий вплив на формування етапів фінансової стратегії підприємства [4, с. 123]. Без ефективно розробленої системи фінансового контролінгу неможливо розробити і реалізувати з максимальним ефектом фінансову стратегію підприємства, оскільки в рамках стратегічного фінансового контролінгу зусилля підприємства концентруються на виконанні таких основних завдань, як визначення стратегічних напрямів діяльності підприємства, стратегічних факторів його успіху, стратегічних цілей підприємства й розробка його фінансової стратегії.

Погоджуємося з С. О. Левицькою та І. П. Панчук, що оцінка результативності фінансової діяльності підприємств досить часто має суб'єктивний характер, адже вона проводиться на основі комплексу показників, що характеризуються неповнотою та нечіткістю вхідної інформації [5, с. 227]. Це зумовлене відсутністю вичерпної статистики, впливом зовнішніх факторів, недостовірністю інформації, довгими строками звітності тощо. Саме тому є потреба у використанні адекватного математичного апарату, і найдоцільнішими тут видаються моделі нечіткої логіки. Проведене О. В. Саленко теоретичне дослідження підкреслює наявність зв'язку між економічним потенціалом та ефективністю діяльності підприємства, указує на неоднозначність цього зв'язку й доводить важливість поглиблення його подальшого вивчення [6, с. 177]. Високо оцінюючи науковий доробок згаданих авторів, слід акцентувати на тому, що вони стосуються винятково мікрорівня. Утім важливо усвідомлювати причинно-наслідковий зв'язок показників фінансової результативності діяльності підприємств із макроекономічним рівнем.

У цьому контексті науковий інтерес становить праця А. Ю. Тепляшина, який наголошує, що фондовий ринок України не забезпечує взаємозв'язку між реальним і фінансовим секторами національної економіки, а зауважена висока ефективність акцій металургійних підприємств зовсім не відображає становища досліджуваних підприємств у реальному секторі [7, с. 158]. О. В. Мороз, Л. Я. Швейкіна, Н. І. Ганзієнко намагалися побудувати моделі економічної поведінки молокопереробних підприємств, які сформовані під впливом усієї сукупності процесів розвитку, змін та адаптивних складових, притаманних сучасному етапу розвитку національної економіки [8, с. 85]. На рівні Полтавського регіону Л. М. Шимановська-Діанич та А. С. Капліна підсумували аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства [9, с. 29] і дійшли висновку, що загалом вона є фінансово стійкою за рахунок внутрішніх інвестицій. Таким чином, увага вчених прикута до окремих галузей і регіонів, утім бракує комплексного погляду на фінансову результативність різних за розміром українських підприємств.

Формування цілей статті. Метою статті є вдосконалення методичного підходу до оцінки фінансової результативності українських підприємств із погляду масштабів їхньої діяльності й територіального розташування, а також його апробація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційною основою дослідження є офіційні дані сайту Державної служби статистики України. 2014 р. діяльність підприємств України загалом і на рівні всіх без винятку регіонів виявилася збитковою. Від'ємний фінансовий результат до оподаткування підприємств 2014 р. становив 523587,0 млн грн проти додатного у 2013 р. в розмірі 29283,2 млн грн.

У табл. 1 наведено ренкінг регіонів за фінансовими результатами до оподаткування за підсумками 2014 р. за принципом скорочення збитків із відповідними цифрами за 2013 р. Найбільші збитки 2014 р. отримали підприємства м. Києва (228621,5 млн грн) і Дніпропетровської області (54878,6 млн грн). Утім за підсумками попереднього року їхні прибутки становили відповідно 10708,3 млн грн і 6792,0 млн грн. Загалом за аналізований період внесок цих двох областей у формування сукупного фінансового результату країни перевищує 50 %. Третє, четверте і п'яте місця в ренкінгу посідають Луганська, Донецька, Одеська області, від'ємний фінансовий результат яких становить відповідно 46595,7 млн грн, 42873,6 млн грн, 30325,2 млн грн, а внесок у сукупний збиток по країні 2014 р. – 22,88 %. Однак і 2013 р. фінансові результати цих регіонів були невітнішими. Навпаки 2014 р. змінили знак прибутку з «плюс» на «мінус» такі області: Київська, Запорізька, Миколаївська, Львівська, Харківська, Черкаська, Тернопільська, Хмельницька, Кіровоградська, Полтавська, Чернігівська, Херсонська, Закарпатська, Вінницька, Сумська.

Таблиця 1 – Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами
(побудовано за даними [10; 11])

Регіон	2014		2013	
	Млн грн	Питома вага, %	Млн грн	Питома вага, %
1. м. Київ	-228621,5	43,66	10708,3	36,57
2. Дніпропетровська	-54878,6	10,48	6792,0	23,19
3. Луганська	-46595,7	8,90	-8355,4	-28,53
4. Донецька	-42873,6	8,19	-1579,3	-5,39
5. Одеська	-30325,2	5,79	-400,6	-1,37
6. Київська	-28969,4	5,53	7512,8	25,66
7. Івано-Франківська	-9126,5	1,74	-1016,8	-3,47
8. Запорізька	-9079,9	1,73	6048,3	20,65
9. Миколаївська	-8758,4	1,67	1068,5	3,65
10. Львівська	-8753,2	1,67	2772,6	9,47
11. Рівненська	-7610,9	1,45	-1617,4	-5,52
12. Волинська	-6768,9	1,29	-584,7	-2,00
13. Харківська	-6708,0	1,28	1935,2	6,61
14. Черкаська	-5833,6	1,11	430,2	1,47
15. Тернопільська	-5796,2	1,11	297,2	1,01
16. Хмельницька	-3396,1	0,65	547,4	1,87
17. Кіровоградська	-3263,1	0,62	1088,2	3,72
18. Полтавська	-3198,9	0,61	6332,8	21,63
19. Чернігівська	-3136,6	0,60	100,5	0,34
20. Херсонська	-2500,6	0,48	228,0	0,78
21. Житомирська	-2470,6	0,47	-16,5	-0,06
22. Закарпатська	-2100,6	0,40	117,0	0,40
23. Вінницька	-1231,9	0,24	638,1	2,18
24. Чернівецька	-910,2	0,17	-129,5	-0,44
25. Сумська	-678,8	0,13	885,9	3,03
26. Автономна Республіка Крим		0,00	-4302,4	-14,69
27. м. Севастополь		0,00	-217,2	-0,74
Разом по Україні	-523587,0	100,00	29283,2	100,00

Стабільно збитковими за підсумками двох аналізованих років є такі області: Івано-Франківська, Рівненська, Волинська, Житомирська, Чернівецька. За підсумками 2013 р. від'ємний фінансовий результат Автономної Республіки Крим та м. Севастополь становив відповідно 4302,4 млн грн і 217,2 млн грн.

Окрім регіональних особливостей, значний вплив на фінансові результати мають масштаби діяльності підприємства. У табл. 2 наведено структуру фінансового результату до оподаткування за розміром підприємств України протягом 2013–2014 рр.

Таблиця 2 – Структура фінансового результату до оподаткування за розміром підприємств України протягом 2013–2014 рр. (побудовано за даними [12; 13])

Розмір підприємства	Фінансовий результат до оподаткування, %	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, %	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, %
2013					
Україна	100,0	65,9	100,0	34,1	100,0
великі	247,1	68,6	42,3	31,4	30,6
середні	74,0	65	38,8	35	36,8
малі	−221,1	66	18,9	34	32,6
мікропідприємства	−220,9	66,1	7,2	33,9	20,2
2014					
Україна	100,0	66,3	100,0	33,7	100,0
великі	33,7	51,8	34,7	48,2	34,0
середні	35,3	62,6	44,3	37,4	37,9
малі	31,0	66,5	21,0	33,5	28,1
мікропідприємства	17,9	66,9	8,0	33,1	15,0

Упродовж 2013–2014 рр. частка підприємств України, які одержали прибуток, збільшилася з 65,9 % до 66,3 %. Більш результативними 2013 р. виявилися великі (68,6 %) й малі підприємства (66 %), у тому числі мікропідприємства (66,1 %). За підсумками 2014 р. великі підприємства втратили свої позиції з результатом 51,8 %, а малі і мікропідприємства зберегли – відповідно 66,5 % і 66,9 %.

На відміну від відносних показників, абсолютні мають інші тренди. Прибуток 2013 р. сформований переважно великими і середніми підприємствами, внесок яких у нього становив відповідно 247,1 % і 74 %. При цьому діяльність малих і мікропідприємств була збитковою. Збиток 2014 р. формувався майже в рівних частках усіма за розмірами підприємствами без винятку: великі – 33,7 %, середні – 35,3 %, малі – 31,0 %.

Для формування комплексного уявлення про наявність суміщеного ефекту розміру й територіального розташування підприємства побудовано матрицю, наведену в

табл. 3. Найкращий фінансовий результат як суму прибутків і збитків серед великих у 2013 р. мали підприємства Дніпропетровської області (15501 млн грн), у 2014 р. – Харківської області (2858,2 млн грн).

Таблиця 3 – Матриця суміщеного ефекту розміру й територіального розташування підприємств України протягом 2013–2014 рр. (побудовано за даними [12; 13])

Група підприємств	Значення	Фінансовий результат за регіонами (у млн грн)		
		всього	прибуток	збиток
2013				
великі	max	Дніпропетровська (15501)	м. Київ (23184)	м. Київ (19984,7)
	min	Луганська (−7461,2)	Рівненська (36,5)	Закарпатська (10,9)
середні	max	м. Київ (6510,7)	м. Київ (31242,4)	м. Київ (24731,7)
	min	Дніпропетровська (−5343)	Закарпатська (466,6)	Закарпатська (428,8)
малі	max	Кіровоградська (361,4)	м. Київ (11700,8)	м. Київ (25445,6)
	min	м. Київ (−13744,8)	м. Севастополь (255,7)	Чернівецька (275,5)
мікро-підприємства	max	Херсонська (127)	м. Київ (4269,7)	м. Київ (15035,9)
	min	м. Київ (−10766,2)	Тернопільська (115,5)	Чернівецька (100,5)
Україна	max		м. Київ (66127,2)	м. Київ (70162)
	min			
2014				
великі	max	Харківська (2858,2)	м. Київ (24638,8)	м. Київ (114390,9)
	min	м. Київ (−89752,1)	Закарпатська (75,2)	Вінницька (437,4)
середні	max	Черкаська (526,4)	м. Київ (42062,3)	м. Київ (135914)
	min	м. Київ (−93851,7)	Луганська (785,3)	Закарпатська (1317,9)
малі	max	Кіровоградська (1337,2)	м. Київ (13211,2)	м. Київ (101896,5)
	min	м. Київ (−88685,3)	Чернівецька (414,2)	Луганська (489,5)
мікро-підприємства	max	Кіровоградська (371,2)	м. Київ (5228,4)	м. Київ (55327,2)
	min	м. Київ (−50098,8)	Чернівецька (173,1)	Луганська (144,2)
Україна	max		м. Київ (79912,3)	м. Київ (352201,4)
	min	м. Київ (−272289,1)		

Найбільші прибутки й збитки по всіх групах підприємств (великі, середні, малі, мікропідприємства) і по Україні разом упродовж двох років мало м. Київ. Найбільші від’ємні фінансові показники серед великих підприємств 2013 р. мали підприємства Луганської області (-7461,2 млн грн), 2014 р. – м. Києва (-89752,1 млн грн).

У групі середніх підприємств м. Києва 2013 р. мали найкращі показники – прибуток 6510,7 млн грн, 2014 р. – найгірші (збиток 93851,7 млн грн). Відповідно найбільші збитки по групі середніх підприємств 2013 р. мала Дніпропетровська область (5343 млн грн), найбільші прибутки 2014 р. – Черкаська область (526,4 млн грн).

У групі малих підприємств протягом двох досліджуваних років стабільні позиції мають дві області. Найбільші прибутки отримала Кіровоградська область, причому, у супереч кризі, вона збільшила їх із 361,4 млн грн до 1337,2 млн грн. Найбільші збитки з тенденцією їх зростання із 13744,8 млн грн до 88685,3 млн грн отримало м. Київ. Аналогічна ситуація спостерігається з мікропідприємствами, за винятком 2013 р., коли найбільші прибутки отримали підприємства Херсонської області (127 млн грн).

Максимальні й мінімальні показники по Україні визначено на підставі суміщеної вибірки за регіонами та розміром підприємств. Якщо у відповідних рядках і стовпчиках із сірою заливкою відсутні цифри, то вони повторюють інші дані у відповідних стовпчиках із цифрами з такою ж заливкою. Таким чином, максимальні фінансові результати 2013 р. отримали великі підприємства Дніпропетровської області, мінімальні – малі підприємства м. Києва. Найменші прибутки спостерігалися у великих підприємств Рівненської області (36,5 млн грн), найменші збитки – у великих підприємств Закарпатської області (10,9 млн грн).

2014 р. найгірший фінансовий результат загалом отримали підприємства м. Києва, найкращий фінансовий результат – великі підприємства Харківської області, найменші прибутки – великі підприємства Закарпатської області (75,2 млн грн), найменші збитки – мікропідприємства Луганської області (144,2 млн грн).

Висновки. 1. Основний науковий результат статті полягає в обґрунтуванні методичного підходу до оцінки фінансової результативності українських підприємств, який враховує ефекти їх масштабу й територіального розташування та передбачає такі етапи: ренкінгування фінансових результатів за регіонами, суміщене з оцінкою динаміки і структури; оцінку структури фінансового результату за розміром підприємств України в динаміці за абсолютними і відносними показниками; побудову матриці суміщеного ефекту розміру й територіального розташування підприємств України; підсумкову оцінку отриманих результатів.

2. Аналітичні висновки проведеного дослідження зводяться до такого: значна концентрація фінансових результатів в окремих регіонах України, особливо в м. Києві; наявність системної кризи фінансів суб'єктів господарювання 2014 р., яка проявляється в негативній динаміці та збитковості підприємств усіх регіонів і розмірів без винятку; наявність абсолютного потенціалу зростання великих і середніх підприємств і відносного потенціалу росту малих і мікропідприємств.

3. Рекомендації за результатами підсумкової оцінки фінансової результативності українських підприємств зводяться до необхідності активізації податкових механізмів, інструментів санації і банкрутства, розробки державних і регіональних програм, які стимулюватимуть перехід суб'єктів господарювання до беззбиткової роботи і вирівнювання територіального економічного розвитку, а також синтез потенціалів великих і малих підприємств.

Перспективами подальших досліджень є оцінка диференціації фінансової результативності галузей національної економіки.

Список літератури / References:

1. Іщенко М. Обґрунтування вибору показників фінансово-економічних результатів діяльності підприємств при оцінці результативності [Електронний ресурс] / М. Іщенко, В. Нусінов // Збірник наукових праць Черкаського державного техноло-

- гічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2013. – Вип. 35(2). – С. 5–10. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35\(2\)_3.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35(2)_3.pdf).
- Ischenko, M., Nusinov, V. (2013) Justification of the choice of indicators of financial and economic performance of enterprises in assessing performance [Online], Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, Vol. 35(2), pp. 5–10, available at: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35\(2\)_3.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2013_35(2)_3.pdf).
2. Ларка М. І. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності [Електронний ресурс] / М. І. Ларка, Г. О. Лісовська // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 22. – С. 168–174. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpitp_2013_22_30.pdf.
- Larka, M. I., Lisovs'ka, H. O. (2013) Analysis of the financial condition of the company as a means of improving the efficiency of its operations [Online], Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Ser.: Tekhnichnyj prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva, No. 22, pp. 168–174, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpitp_2013_22_30.pdf.
3. Непран І. В. Підвищення ефективності фінансового контролю на підприємствах в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Непран // Управління розвитком. – 2014. – № 2. – С. 5–7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2014_2_4.pdf.
- Nepran, I. V. (2014) Improving the efficiency of financial control in enterprises in Ukraine [Online], Upravlinnia rozvytkom, No. 2, pp. 5–7, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2014_2_4.pdf.
4. Дем'яненко О. М. Система фінансового контролінгу як елемент ефективно побудованої та реалізованої фінансової стратегії підприємства [Електронний ресурс] / О. М. Дем'яненко // Технологія і техніка друкарства. – 2011. – Вип. 4. – С. 122–125. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Titd_2011_4_21.pdf.
- Dem'ianenko, O. M. (2011) The system of financial controlling as part effectively built and sold the financial strategy of the enterprise [Online], Tekhnolohiia i tekhnika drukarstva, Vol. 4, pp. 122–125, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Titd_2011_4_21.pdf.
5. Левицька С. О. Економіко-математичне моделювання результативності фінансової діяльності промислових підприємств на базі апарату нечіткої логіки [Електронний ресурс] / С. О. Левицька, І. П. Панчук // Економічний простір. – 2014. – № 92. – С. 222–231. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2014_92_22.pdf.
- Levyts'ka, S. O., Panchuk, I. P. (2014) Economic – mathematical modeling the financial impact of industrial activities on the basis of fuzzy logic [Online], Ekonomichnyj prostir, No. 92, pp. 222–231, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2014_92_22.pdf.
6. Саленко О. В. Теоретичне обґрунтування взаємозв'язку категорій фінансового стану, економічного потенціалу і ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Саленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – Вип. 44. – С. 175–179. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_44_41.pdf.
- Salenko, O. V. (2013) The theoretical study of the relationship categories of financial position, economic potential and effectiveness of the company [Online], Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, Vol. 44, pp. 175–179, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_44_41.pdf.
7. Тепляшин А. Ю. Оцінка ефективності національних підприємств через фінансові інструменти фондового ринку [Електронний ресурс] / А. Ю. Тепляшин // Економічні інновації. – 2013. – Вип. 55. – С. 153–162. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecinn_2013_55_19.pdf.

- Tepliashyn, A. Yu. (2013) Evaluating the effectiveness of domestic enterprises through financial instruments Stock Market [Online], Ekonomichni innovatsii, Vol. 55, pp. 153–162, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecinn_2013_55_19.pdf.
8. Мороз О. В. Моделювання взаємозв'язку стану фінансово-господарської діяльності та ефективності економічної поведінки підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Мороз, Л. Я. Швейкіна, Н. І. Ганзієнко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 7–8(1). – С. 83–86. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_7-8\(1\)_23.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_7-8(1)_23.pdf).
- Moroz, O. V., Shvejkina, L. Ya., Hanziienko, N. I. (2013) Modeling the relationship status of financial and economic activity and the effectiveness of the economic behavior of enterprises [Online], Ekonomichnyj chasopys-XXI, No. 7–8(1), pp. 83–86, available at: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_7-8\(1\)_23.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_7-8(1)_23.pdf).
9. Шимановська-Діанич Л. М. Оцінка ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємств готельного господарства Полтавського регіону [Електронний ресурс] / Л. М. Шимановська-Діанич, А. С. Капліна // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка. – 2013. – Вип. 6. – С. 22–31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vmdu_ek_2013_6_5.pdf.
- Shymanovs'ka-Dianyach, L. M., Kaplina, A. S. (2013) Evaluation of the economic and financial activity of the enterprises of hotel economy Poltava region [Online], Visnyk Mariupol'skoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika, No. 6, pp. 22–31, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vmdu_ek_2013_6_5.pdf.
10. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/fr_reg_0413_u.htm.
- Financial results before taxation by region in 2013 [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/fr_reg_0413_u.htm.
11. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/fr_reg_0414_u.htm.
- Financial results before taxation by region in 2014 [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/fr_reg_0414_u.htm.
12. Фінансові результати до оподаткування з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за регіонами у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_red_vsm/fn_red_vsm_u/fn_red_vsm_u_13.htm.
- Financial results before tax of distribution to large, medium, small and micro enterprises by region in 2013 [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_red_vsm/fn_red_vsm_u/fn_red_vsm_u_13.htm.
13. Фінансові результати до оподаткування з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за регіонами у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_red_vsm/fn_red_vsm_u/fn_red_vsm_u_14.htm.
- Financial results before tax of distribution to large, medium, small and micro enterprises by region in 2014 [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_red_vsm/fn_red_vsm_u/fn_red_vsm_u_14.htm.

***Цель.** Усовершенствование методического подхода к оценке финансовой результативности украинских предприятий с точки зрения масштабов их деятельности и территориального расположения, а также его апробация.*

Методика. В процессе исследования использованы такие методы: теоретическое обобщение и сравнение, анализ и синтез, табличная визуализация, ренкинги, оценка динамики и структуры, матричный подход.

Результаты. Проанализированы дискуссионные подходы к теоретическим аспектам оценки финансовой результативности, проведено ее сравнение с теорией финансовой эффективности. Дана критическая оценка взглядов ученых, отстаивающих важность финансового контроля и финансового контроллинга для достижения указанных критериев. Систематизированы методические подходы к оценке финансовой результативности предприятий на основе индикаторов финансового рынка, нечеткой логики, моделирования экономического поведения.

Обоснован методический подход к оценке финансовой результативности украинских предприятий с точки зрения масштабов их деятельности и территориального расположения, проведена его апробация на основе официальных данных сайта Государственной службы статистики Украины. Аналитические выводы проведенного исследования сводятся к следующему: значительная концентрация финансовых результатов в отдельных регионах Украины, особенно в г. Киеве; наличие системного кризиса финансов субъектов хозяйствования в 2014 г., которая проявляется в негативной динамике и убыточности предприятий всех регионов и размеров без исключения; наличие абсолютного потенциала роста больших и средних предприятий и относительного потенциала роста малых и микропредприятий.

Научная новизна. Основной научный результат статьи заключается в усовершенствовании методического подхода к оценке финансовой результативности украинских предприятий, который учитывает эффекты их масштаба и территориального расположения и предусматривает такие этапы: ренкингование финансовых результатов по регионам, совмещенное с оценкой динамики и структуры; оценка структуры финансового результата по размеру предприятий Украины в динамике по абсолютным и относительным показателям; построение матрицы совмещенного эффекта размера и территориального расположения предприятий Украины; итоговая оценка полученных результатов.

Практическая значимость. Полученные результаты направлены на активизацию налоговых механизмов, инструментов санации и банкротства, разработку государственных и региональных программ, которые будут стимулировать переход субъектов хозяйствования к безубыточной работе и выравниванию территориального экономического развития, а также синтез потенциалов больших и малых предприятий.

Ключевые слова: финансовая результативность, украинские предприятия, эффект, масштаб, территориальное расположение.

Objective. To improve and test the methodological approach in the process of assessing the financial operations of Ukrainian businesses in terms of their activity scale and territorial location.

Methods. The study used the following methods: theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis, tabular visualization, ranking, rating dynamics and structure matrix approach.

Results. The controversial approaches to the theoretical aspects of assessing the financial operating results were analyzed, and they were compared with the theory of financial efficiency. The views of the scientists who advocate importance of financial control and financial controlling to achieve these criteria were assessed critically. The methodical approaches to assess the financial performance of companies based on indicators of the financial market, fuzzy logic, modeling economic behavior were systemized.

The methodical approach to assessing the financial performance of Ukrainian enterprises in terms of their scale and spatial location was grounded. Its testing was conducted on the basis of official data website State Statistics Service of Ukraine. Analytical findings of the study are as follows: a significant concentration of financial results in some regions of Ukraine, especially in the city of Kyiv; the presence of a systemic crisis of financial entities in 2014, which is manifested in the negative dynamics and loss of enterprises of all sizes and regions without exception; possibility of absolute growth potential for the large and medium-sized businesses and relative growth potential for the small and micro businesses.

Scientific novelty. *The main scientific result of the article is to improve the methodological approach to assess the financial performance of Ukrainian businesses, which takes into account the effects of their scale and regional location, and involves the following steps: ranking financial results among regions, combined with the assessment of the dynamics and structure; assessment of the financial result of the sized enterprises in Ukraine according to the dynamics of absolute and relative terms; construction some combined effect of Ukrainian businesses matrix size and spatial location; final evaluation of the results.*

Practical significance. *The results are aimed at enhancing tax mechanisms as well as reorganization and bankruptcy tools, the development of national and regional programs that encourage businesses to transition to break-even operations. It also aimed at alignment of regional economic development and synthesis capabilities of large and small businesses.*

Keywords: *financial performance, Ukrainian enterprises, effect, scale, geographical location.*

УДК 35.073:338.48

Кулінська А. В., канд. наук держ. упр., доц.

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: angel-don82@mail.ru

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВО-
КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ НЕВИРОБНИЧОЮ СФЕРОЮ
(НА ПРИКЛАДІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ)**

**Kulinska A. V., Cand. sciences in
public administration Assoc.Prof.**

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: angel-don82@mail.ru

**FEATURES OF FUNCTIONING OF COMPONENTS FINANCIAL-CREDIT
MECHANISM OF MANAGEMENT OF NON-PRODUCTION SPHERE
(ON THE EXAMPLE OF TOURIST INDUSTRY OF UKRAINE)**

Мета. *Метою статті є формування рекомендацій, спрямованих на ефективний розвиток державного управління туристичною галуззю України на основі вдосконалення фінансово-кредитного механізму.*